





”Vad ni har gjort för någon av dessa minsta som är mina bröder, det har ni gjort för mig.”

EN TORSDAG I mitten av februari i år möttes människor i busskurer, på staket och torg runt om i Sverige av handstickade halsdukar, mössor och vantar. En kampanj som ett nittiotal församlingar i Svenska kyrkan stod bakom. Hundratals sticktimmar av ideella bidrog till kampanjen för att i handling visa på medmänsklighet, värme och ett samhälle där man bryr sig om varandra.

Ett varmare samhälle bygger på det Jesus undervisade om och som man hittar stöd för i bibelordet ”vad ni har gjort för någon av dessa minsta som är mina bröder, det har ni gjort för mig.”

Att bygga ett gott samhälle handlar om värderingar men kan också vara så konkret som arkitektur och infrastruktur. Arkitekten Rahel Belatchew berättar i *Livet* om hur man bygger in trygghet i miljöer.

Kyrkan blir i Sverige ofta anklagad för att vara politiserad och vänstervriden. Samtidigt möter den unga generationen en kristendom på nätet som är nykonserverativ, misogyn och fundamentalistisk. Joel Halldorf intervjuas om tro och politik. Han lyfter att det var idén om att varje människa kan höra Guds röst som

inledde den demokratiska processen i Europa. Både baptister och anabaptister var tidigare än upplysningsfilosoferna.

I POLITIKEN BRUKAR man tala om röda linjer, det som man inte kan kompromissa eller kohandla om. Min morfarsfar, redaktören och baptisten, Johan Alfred Borgström var år 1896 med och publicerade en rad artiklar i sin tidning Veckoposten, artiklar som beskrev tvångsarbete och kroppstympling i Kongo under belgiske Kung Leopold. Dessa artiklar, som ingen av de stora tidningarna vågat publicera för att de var obekväma, fick luft under vingarna och hittade fram till New York Times och ledde till ett slut på terrorvåldet i Kongo.

I september går vi i Sverige till valurnorna. Så många som 8 miljoner är röstberättigade, av dem kommer omkring 1,2 miljoner välja att inte göra sin röst hörd genom att avstå från att rösta. Varje röst räknas, vare sig det gäller att stå upp mot orättvisa och förtryck, lägga valsedlar i en valurna eller sjunga i någon av Danderyds församlings alla körer!

Ninna Birkoff, präst

Livets
bibliotek finns
på vår
hemsida!



Livet går vidare...

Tidningen *Livet* firar 20 år. Under två decennier har det blivit sammanlagt åttio nummer, lika många fantastiska omslag och närmare fyrahundra artiklar och personporträtt om tro, livets existentiella frågor och teologi.

Nu tar *Livet* en ny vändning då papperstidningen upphör i och med nummer fyra 2026. Men Livets innehåll fortsätter.

Nya angelägna teman med artiklar och intervjuer flyttar in på bland annat hemsidan, i annonser och i sociala medier. Där kommer det även att förstärkas med rörligt material. Vi kommer fortsätta ha örat mot marken och på ett levande, kvalitativt och engagerat sätt lyfta livets stora frågor.

Redan nu finns Livets bibliotek på hemsidan med alla nummer av tidningen.

Söndagen den 15 november
firar vi *Livet* 20 år med en festlig
”Jag vill tacka *Livet*-kväll” i
Danderyds kyrka med musik
och efterföljande mingel.
Välkomna!



Minnesplats
för lek och
allvar.



En plats för liv & lek - mitt i sorgen

På Barnkullen ändras reglerna. Här tillåts både förlust och saknad att hanteras på nya sätt. TEXT: EBBE FLOREZ

DET STÄNDIGT SUSANDE ljudet från E18 som passerar precis utanför Danderyds kyrkogård är som bortblåst. Här är det istället ljudet av den porlande bäcken som är det mest framträdande.

Sedan drygt ett år tillbaka finns en unik plats på kyrkogårdens södra sida. En plats skapat för barn, och delvis av barn.

– På den här platsen är det okej för barn att vara. Det är okej för dem att pilla och peka, känna och klämma, säger Erika Öist, landskapsingenjör i Danderyds församling.

SJÄLVA IDÉN MED Barnkullen var att skapa en plats där barn kunde få sörja på sitt sätt berättar Erika Öist. Oavsett om det är sorgen efter ett syskon som vilar i den intilliggande barnminneslund, eller mor- eller farförälder med grav någonstans på kyrkogården.

Hur platsen skulle se ut togs delvis fram genom samtal med barn i Kyrkans förskola som berättade om vad de tyckte borde finnas på en minnesplats för barn. Resultatet blev insektshotell, nallehus och kojor

att gömma sig i samt bärbuskar, örter och annat ätbart i rabatterna.

– Här behöver inte föräldrar ha stenkoll på barnet som man har med sig. Samtidigt så kan barnet få sörja på sitt sätt. Kanske genom att upptäcka, gå omkring och få vara i sina tankar, säger Erika Öist.

Hon berättar vidare om hur vissa platser, där ibland kyrkogårdar, kan kännas stela för barn. Som om det finns krav på hur de måste bete sig. Men den typen av sociala normer suddas ut på Barnkullen. Här är det tillåtet att söka sig utanför grusgångarna, upptäcka vad som finns bland buskarna och plocka av blommorna.

Under året har mottagandet varit övervägande positivt, men hos vissa har en oro väckts för att barnminneslund ska bli för mycket av en lekplats.

– Det är inte en lekpark, även om det finns element som tillåter lek. Det är fortfarande en minnesplats, säger Erika Öist.

Läs mer om Barnkullen på www.svenskakyrkan.se/danderyd/barnkullen

Allhelgona – minns den som levde.

Fredag 30 oktober till söndag 1 november.

Vi minns, ber, samtalar och tänder ljus för nära och kära. Välkommen till kyrkogårdarna, kyrkorna, kapellen och Församlingens Hus. Aktiviteter för alla åldrar under helgen.

Läs mer och se hela programmet på: svenskakyrkan.se/danderyd



Skanna koden
och få en guidad
visning av Erika Öist.

Vi lever i den. Påverkas av den. I vissa fall kan den skapa trygghet, i andra fall öka kriminaliteten. Vi har pratat om den goda arkitekturen med Rahel Belatchew, prisbelönt arkitekt.

Arkitekturen bygger trygghet

VAD ÄR DET som gör att man känner sig väl till mods när man promenerar runt i en stadsdel, samtidigt som man nästan kan känna hur pulsen går upp när man hamnar i ett annat område?

Rahel Belatchew, grundare av arkitektkontoret Belatchew, sitter på åtminstone en del av svaret.

– Det handlar om platser som är levande. Där det finns liv och rörelse, verksamheter och många andra människor som rör sig känner man sig trygg.

För det går faktiskt att påverka hur människor rör sig i ett område genom att programmera byggnader och aktivt välja var lokaler och entréer placeras.

– Vi trivs när vi omges av variation, när det finns detaljrika fasader som fångar blicken och som skapar en levande fasad med skiftande skuggspel.

Att kunna röra sig mellan gator och torg, boulevarder och gränder skapar variation och dynamiska stadsrum. Det gör det också lättare att orientera sig.

– Grönska spelar stor roll eftersom vi mår bra av att vara i naturen. Bilfria torg. Parksoffor vända mot solen, säger Rahel Belatchew.

DET HANDLAR INTE enbart om funktion, något som 1960- och 1970-talens miljonprogram är ett kvitto på. Tanken var god: att ta fram hälsosamma miljöer med funktionella lägenheter, stora grönytor och fina kommunikationer. En satsning som fick familjer att vallfärda från Stockholms innerstad med dess trånga och mörka bakgårdar ut till förorter som Vällingby eller Täby där stora och luftiga lägenheter väntade på att tas i besittning.

Trots det har miljonprogrammen fått utstå mycket kritik under årens lopp.

– Till stor del handlar det om just

”Att utforma stadsrummen så att de är välkomnade gör att människor får lust att passera och stanna kvar.”

bristen på variation och en storskalig arkitektur som är svår att relatera till. När alla hus ser likadana ut blir det anonymt. Därtill finns en trafikseparering med broar och tunnlar som gör att det inte går att skapa levande gator, förklarar Rahel Belatchew.

Hon, och många experter med henne, menar att arkitektur och stadsplanering spelar större roll än vad man kanske kan tro.

Arkitektur kan få människor att känna sig välkomna. Men också ovälkomna.

Det senare kallas ”exkluderande design” och handlar om hur man i städer världen över försöker bygga bort hemlöshet. Inte genom att öka möjligheterna för hemlösa människor att hitta någonstans att bo. Snarare genom att göra städernas viloplatsers mindre attraktiva.

Det kan handla om parksoffor med sluttande sits eller armstöd i mitten som gör att man inte kan lägga sig ned. Eller galler vid trapphus som gör att man inte kan söka skydd.

– Men framför allt sker det motsatta: att vi utformar stadsrummen så att de är

välkomnande och att människor får lust att passera och stanna kvar, säger Rahel Belatches och ger Gamla stans nya kaj vid Munkbron med mängder med sittbänkar i bästa solläge som exempel.

– När många rör sig på en plats skapar det förutsättningar för handel och service och området blir mer levande och upplevs som mer tryggt.

Det är också något som syns i många av våra shoppinggallerior. För här är ju besökarna potentiella kunder och en målgrupp som man vill behålla – på gott humör – så länge som möjligt.

NÄR SKOLOR PLANERAS har man ofta just trygghetsaspekten i åtanke. Risken för mobbning minskar med rätt arkitektur och genom att bygga bort dolda hörn och dolda ytor, ordna insyn i gemensamma utrymmen och undvika långa korridorer.

Den här kunskapen kan användas också i bostadsområden, konstaterar Rahel Belatchew.

– Genom att placera fönster och öppningar mot ödsliga ytor skapar man en känsla av att inte vara ensam.

Men bäst är att utforma stadsmiljöer där människor i alla åldrar rör sig dygnet alla timmar. Skapa en variation i typer av boenden för unga, äldre och barnfamiljer. Ordna grönytor, promenadvägar, lekplatser. Och hundrastgårdar:

– För hundägare är otroligt bra för att öka tryggheten. De är ute dygnet runt. ♦

Ett exempel på hur arkitekturen fungerar i köpcentrum finns i nyrenoverade Mörby Centrum som nu bytt namn till Danderyds Centrum. Gallerian byggdes på 1960-talet och i samband med renoveringen har man jobbat på att få fram en variation. På byggbolagets hemsida skriver man om tankarna bakom renoveringen: ”En viktig del har varit att skapa en starkt betonad egen identitet som representerar både kontor och handel och samtidigt tillför en skärpa som påverkar omgivningen på ett positivt sätt.”

”Att skapa miljöer för hundägare har stor effekt på ett områdes trygghet.”

Röda linjen

43 minuter och 19 stationer – så lång tid och så många stationer passerar du med t-banans röda linje från Mörby Centrum till Fruängen. Vi bjuder på en resa längs linjen som binder samman Stockholm.

TEXT: ANNA-MARIA STAWREBERG

En bildningsresa
T-banans röda linje 14
är förmodligen landets mesta
bildningsresa. Här passerar resenären
Stockholms universitet, Vetenskapens
hus, Kungliga Tekniska högskolan,
Försvärshögskolan och
Sophiahemmets Högskola.



Randi Guldstrand, präst,
Danderyds församling, Danderyd
*Vad är mest utmärkande med den
församling du verkar inom?*

– Engagemanget i församlingen, såväl bland
personalen som bland församlingsborna. Våra
högmässor på söndagarna som fungerar som en
mötesplats där folk dröjer sig kvar länge.

Vilken verksamhet är du mest stolt över?

– Jag är väl partisk, men vill nämna
katekumenatet, som är en samtalsgrupp för vuxna
som är nyfikna på kristen tro.

Vilka utmaningar ser du i din församling?

– Danderyds kyrka ligger lite dåligt till
kommunikationsmässigt.

TEKNISKA
HÖGSKOLAN

UNIVERSITETET

START

MÖRBY
CENTRUM

Visste du att ...

Inne i Danderyds
Centrum finns en
modell av planeten
Mars, som är en del av
Sweden Solar System.
Sweden Solar System är
världens största
skalenliga modell av
vårt solsystem och just
Mars hittar du på plan
tre, vid ingången till
Ähléns. Jorden hittar
du i inne på Natur-
historiska muséet, men
då får du åka några
stationer till, och stiga
av vid Universitetet.

DANDERYDS
SJUKHUS

BERGSHAMRA

Danderyd

Medelinkomst: 768 000 kr/år

Medelinkomst/månad:
64 000 kr

Högst andel aktieägare
i Sverige: 25 procent av
invånarna har aktier

Sysselsättningsgrad:
80,1 procent av invånarna
i arbetsför ålder har arbete.
59,4 procent har efter-
gymnasial utbildning

Medelinkomst:
421 200 kronor/år
35 100 kronor/månad

Sysselsättningsgrad:
84–86 procent (då är
studentområdena
borträknade)

Vid Mörbyskolans huvudentré
ligger en skalenlig modell av
asteroiden 433 Eros gjord
i guld. Den har en diameter
av 2 x 0,7 x 0,7 mm
och är utformad
av skolans lärare
Monke Apelman.



Visste du att:

I ett litet hus bredvid
Grosshandlarvillan
i Bergshamra bodde Louise
Walldén som startade
Grupp 8. Här bodde även
Leif Nylén som var med
i Blå Tåget. I trädgården
nere vid vattnet framfördes
Staten och kapitalet för
första gången.



Östermalm

Medelinkomst

556 800 kr/år

46 600 kr/månad

Sysselsättningsgrad:

80 procent. 2,4 procent öppet arbetslösa. 53 procent har eftergymnasial utbildning i åldern 25-65.



STADION ÖSTERMALMSTORG



Vackrast?

Stadion förekommer på flera topplistor över världens vackraste tunnelbanestationer. Här, på stationen som öppnades 1973, finns ett konstverk i form av en enorm regnbåge som konstnären Enno Hallek skapat.

T-CENTRALEN

GAMLA STAN

SLUSSEN

MARIATORGET

ZINKENSDAMM

HORNSTULL

Maria Fabricius, rektor, Politikerskolan Høj rösten:

Vid Östermalmstorg finns Høj Rösten som driver Politikerskolan, Sveriges enda partipolitiskt obundna utbildning för framtidens politiska ledare.

– Politikerskolan startades 2016 för att stärka den sociala representationen i våra politiska beslutsrum, säger Høj Röstens rektor Maria Fabricius.

Høj Rösten drivs i stiftelseform och har som syfte att få fler att ge sig in i politiken. Här utbildas personer med olika bakgrund, yrken och åldrar i allt från hur politiska processer fungerar till medieträning och debatteknik.

– Vi vill öka möjligheterna för det goda politiska samtalet där fler perspektiv får möjlighet att mötas på ett respektfullt sätt, något som är oerhört viktigt för ett demokratiskt samhälle, säger Maria Fabricius.

Läs mer på www.hojrosten.se



Visste du att ...

Sveriges första vikingarestaurang ligger i Gamla stan? Det var artisten E-Type som 2011 öppnade Aifur Krog & Bar, en restaurang med såväl mjöd och vikingainspirerad mat som historisk musik på menyn. Här är personalen klädd i tidsenliga kläder och varje gäst får göra en storartad entré.

Planen var att Hornsgatan skulle bli en pampig paradgata. Arkitekten som ritade den på 1600-talet hade nämligen varit i Italien och inspirerats av den italienska arkitekten Andrea Palladio. Så blev det inte. Istället blev området som länge kallades "Knivsöder" ett ruffigt och nedgången arbetarområde.



LILJEHOLMEN

Pye Engströms
"Efter badet"
restes i samband
med bygget av
Västertorps
simhall 1976.



Massor av skulpturer!

Västertorp är Stockholms
skulpturtätaste stadsdel. Det kan
vi tacka direktören och
konstsamlaren Fritz H Eriksson
för, som under 1950-talet
donerade 21 konstverk till
stadsdelen.

MIDSOMMAR- KRANSEN

1 juni 1868

skedde en explosion vid
Nitroglycerin Aktiebolagets
laboratorium på Söder.
Smällen var så rejäl att
fönsterrutor i Gamla stan
krossades.

Efter det som kommit att kallas
"Den nobelska smällen", en
olycka där Alfred Nobels bror
och fyra andra omkom,
tvingades man flytta fabriken
till Vinterviken.



Den nobelska smällen blev en tragedi.

TELEFONPLAN

HÄGERSTENSÅSEN



Hanna Sundén, präst,
Brännkyrka församling, Fruängen

*Vad är mest utmärkande med
den församling du verkar inom?*

– Bredden av gudstjänster och
verksamheter.

*Vilken verksamhet är du mest stolt
över?*

– Som barn och familjeprest
måste jag ändå säga att jag är glad
och stolt över våra SOS:er (guds-
tjänst för små och stora) som är en
härlig gudstjänst som samlar många.
*Vilka utmaningar ser du i din
församling?*

– Vi önskar nå församlingsbor på
de platser i församlingen där vi inte
har några lokaler. Bland annat därför
har församlingen införskaffat en
Goodtruck – som en kyrka på hjul.

VÄSTERTORP

SLUT- STATION

FRUÄNGEN

Medelinkomst:
376 500 kronor/år

Sysselsättningsgrad:
85,9 procent av invån-
arna i arbetsför ålder
har arbete

58,4 procent har efter-
gymnasial utbildning

Många av gatorna i
Fruängen har namn
efter kända svenska
kvinnor som Ellen Key,
Jenny Nyström, Elsa
Beskow, Fredrika
Bremer och Karin Boye.



KÄLLA: SCB, STOCKHOLMS STAD,
STOCKHOLMS STATISTISKA ÅRSBOK
FOTO: ELLIOT ELLIOT, THERESE WIBERG,
GETTY IMAGES, STOCKHOLMSKÄLLAN,
WIKIPEDIA.

Vägen till jobb

Antalet arbetslösa ökar. Samtidigt sänds signaler om att vi ska jobba allt längre upp i åldrarna. För många är det tufft att hitta ett arbete. Då kan Marymetoden vara en hjälp på vägen.

SIFFRORNA ÄR RÖDA, enligt statistik från SCB var drygt en halv miljon arbetslösa i maj 2026. Det motsvarar 8,7 procent av Sveriges arbetskraft och därmed placerar vi oss i EU:s jumboliga när det kommer till sysselsättning.

Samtidigt ökar antalet långtidsarbetslösa, det vill säga personer som varit utan arbete i minst 27 veckor. I den gruppen går 180 700 personer utan jobb.

Visserligen är siffran högst bland utrikesfödda och personer utan eftergymnasial utbildning, men statistiken bland akademikerna är dyster även den. Enligt Akademikernas A-kassa är arbetslösheten i den här gruppen den högsta på 20 år. I september förra året var 104 000 akademiker arbetslösa, visar en rapport från Saco.

Att ha ett arbete fyller många funktioner. Det handlar naturligtvis om ekonomin. Men det handlar också om att vi vill ha en tillhörighet, en känsla av sammanhang och en känsla av att tillföra något. Göra nytta. Dessutom blir yrket och det man jobbar med en viktig del av självbilden och identiteten – och att vara arbetslös är för många stigmatiserande.

MARYMETODEN, SOM ÄR en del av församlingens diakoni, startade 2012.

– Begreppet Mary står för begynnelsebokstäverna i orden Meningsfullhet, Arbetsgemenskap, Rehabilitering och Yrkesstolthet, förklarar Elin Smeds.

Idag har konceptet spridit sig och 120 församlingar över hela Sverige deltar. Danderyds församling kommer inom kort att vara en av dem.

– Vi kommer att ta emot personer som av olika anledningar står långt ifrån arbetsmarknaden. Det kan handla om människor som har drabbats av sjukdom, utmattning, varit långtidsarbetslösa eller blivit arbetslösa på grund av sin ålder och som därför tyvärr har svårt att få en ny anställning, säger Elin Smeds.

I Danderyds församling har ett antal anställda utbildats för att kunna handleda och arbetsträna personer som vill komma in på arbetsmarknaden. Planen är att redan nästa år vara igång med projektet.

Elin Smeds,
diakon
Danderyds
församling.



Exakt vilka områden som personerna som går in i projektet kommer att verka inom varierar. Det kan handla om att arbeta inom begravningsverksamheten, jobba i Församlingens Hus, på Sommarkyrkan i Sättra äng eller med odling. Projekten pågår 3–6 månader och den som blir antagen får en ersättning motsvarande a-kassa.

– Tanken är att vi genom att skapa meningsfull sysselsättning för deltagarna inom församlingen ska bryta isoleringen och att vi ska fungera som en slags språngbräda på väg mot arbete, säger Elin Smeds. ♦

Meningsfullhet
Arbetsgemenskap
Rehabilitering
Yrkesstolthet

Projekt MARY

Metoden tar emot personer via arbetsförmedlingen eller lokala projekt. För att få delta behöver man ha fått ett beslut kring någon form av arbetstränande insats.

Utanför boxen

Kan ett brädspel ge ökad medvetenhet? Det är musikpedagogen Ludvig Gawell övertygad om. Med hjälp av spel uppstår nämligen djupa diskussioner om demokrati, inkludering och människovärde.

I KÄLLAREN UNDER Församlingens Hus pågår livliga diskussioner. Det är onsdag kväll, och ungdomsgruppen har samlats för att spela brädspel.

Under några kvällar har musikpedagogen Ludvig Gawell och hans kollegor använt spelen *Dictator of Sweden* och *Secret Hitler* för att få igång samtal om demokrati, fake news, öppenhet och människovärde i grupperna.

I spelen ingår att deltagarna har fått olika roller, där de ska debattera och driva åsikter utifrån den roll man blivit tilldelad.



Ludvig Gawell, musikpedagog i Danderyds församling.

– De här spelen har blivit en ögonöppnare för hur man kan styras på ett omedvetet plan, säger spelaren Alicia Bergström.

Hon får medhåll av de andra runt bordet. – Det är intressant i och med att man får en tankeställare kring det här med åsikter. Hur en sak kan vara självklar och rätt för en person, men inte för en annan, säger Melker.

Om bara några veckor är det val, och många i ungdomsgruppen ska rösta för första gången. För flera av dem har spelkvällarna blivit något av en aha-upplevelse.

– Det har fått mig att inse att man, om man är en god talare, kan få igenom väldigt mycket. Det har också fått mig att inse vikten av att vara påläst, eftersom man annars lätt kan bli lurad, säger Erik Hård af Segerstad.

UNDER SPELETS GÅNG har deltagarna fått olika påståenden de ska försöka övertyga de andra spelarna om. Påståenden som att dödsstraffet ska återinföras, att public service ska avvecklas eller att

stockholmare ska förbjudas på Gotland.

– Idag är det vanligt att det blir tvådimensionella lösningar på tredimensionella problem. Att allt kokas ner till svart eller vitt, rätt eller fel. Tack vare de här spelkvällarna har vi fått en medvetenhet kring gråzonerna som finns. Att det finns flera aspekter kring ett problem eller en åsikt, säger Ludvig Gawell.♦

Demokrati i siffror

1919 insåg man att det även fanns kvinnor i vårt land, och riksdagen beslutade att kvinnorna fick lov att rösta.

Det skedde för första gången i valet tre år senare **1921**.

1924 togs kravet bort att den man som röstade skulle ha gjort värnplikten.

8 miljoner svenska medborgare har i år rätt att rösta.

190 000 fler är röstberättigade i år än vid riksdagsvalet 2022.

Gruppen **65-plussare** har ökat och utgör nu **29 procent** av väljarkåren.

Under valet 2022 valde hela **1 227 589** personer att inte rösta.

KÄLLA: VALMYNDIGHETEN.SE, SCB

”Tack vare de här spelkvällarna har vi fått en medvetenhet kring gråzonerna som finns”



Demokrati.
Kanske världens
vackraste ord?



Joel Halldorf, författare:

”Kristen-
domen
har blivit
politisk
hårdvaluta”

Hur föddes den moderna demokratin? Genom idén att varje människa kan höra Guds röst. Det säger den bokaktuella författaren Joel Halldorf.

EN FRUSTRERAD TONÅRSDOTTER som kommer ner från sitt rum. Hur många föräldrar har inte varit med om det?

Den här gången var det författaren och kyrkohistorikern Joel Halldorfs tur. Och det var just det där med religion som dottern ville diskutera. Hur den kristendom som hon mötte via sociala medier var märklig, fränstötande, fundamentalistisk, politiskt reaktionär och enormt traditionalistisk i sin syn på kvinnor. Ja, det var mycket på en gång.

Dottern sa "om jag var en person som inte hade kontakt med kyrkan skulle jag haft en väldigt dålig bild av kristendom".

– Då kände jag att detta gäller inte bara unga utan människor i alla åldrar, att man möter kyrkan via algoritmer som lyfter fram det sämsta hos alla. Så jag ville skriva en bok som förklarade varför det blivit så. Varför har kristendomen blivit politisk hårdvaluta, och hur ser motståndet ut?

Resultaten är *Makten och det heliga*. Efter att tidigare ha skrivit om hur andligheten tar plats på hemmaplan riktar Joel Halldorf i nya boken ljuset mot den globala scenen.

Forskare och författare har många gånger spanat ut över det moderna, sekulariserade landskapet och konstaterat att ideologierna blivit de nya religionerna.

Vår tids rörelse är en annan. Nu kommer religionen tillbaka medan ideologierna backar. Egentligen är det inte så konstigt, säger Joel Halldorf.

– Politiken behöver något att hämta sin kraft ifrån, den står inte ut med vakuum. Den söker efter samlande visioner och få

har så kraftfulla bilder och visioner som religionen.

Fenomenet syns i hela kulturen. Joel Halldorf pekar på hur konstnärer, dramatiker och författare återvänder till religiöst bildspråk.

– I de fallen är det mer harmlöst. Men i politiken blir det så explosivt.

I SIN BOK beskriver Joel Halldorf både utvecklingen i amerikansk politik, där Gud tagit plats på scenen på ett sätt som fått många att häpna, och i svensk politisk debatt, där flera partier till höger på olika sätt vill koppla kristendom och kyrka till idén om svenskhet.

Högern har alltid haft en grundläggande öppenhet för religion, konstaterar Joel Halldorf, medan det funnits en starkare religionskritisk tradition bland socialismen och liberalismen. Den "oblyga appropriering" som sker nu är dock på en särskild nivå, säger han.

– Personer och rörelser utnyttjar religionen på ett cyniskt sätt. Som Trump. Han är berömd för att han gör det som funkar, och han har märkt att religion funkar hos hans väljare.

Men det börjar synas andra tecken, poängterar Joel Halldorf, och nämner

"Personer och rörelser utnyttjar religionen på ett cyniskt sätt. Som Trump. Det finns även idag gott om exempel på hur religionen utnyttjas i auktoritära sammanhang."

James Talarico, pastor och demokratisk senatskandidat i Texas.

– Det intressanta är inte James Talarico som person utan det stora gensvar han möter. Det visar att det finns en öppenhet för en annan läsning av kristendomen.

För den som höjer blicken historiskt är det ändå inte vänster och höger som är den stora motsättningen när det gäller religion och politik. De två polerna är istället religion och demokrati. För många människor är detta den stora tröskeln för att närma sig tro och andlighet – kristendomen som makthavare och som delaktig i övergrepp och förtryck.

ATT RELIGION BLIVIT en motbild till demokrati beror på att kyrkan, särskilt de stora stats- och nationalkyrkorna, under lång tid var allierade med kungamakten och därför skeptiska till framväxten av ➡



"Idag när många politiker hänvisar till kristendomen, önskar jag att fler kyrkoledare var tydligare med om de ser detta som rimliga tolkningar"

➡ demokrati, säger Joel Halldorf.

– Det finns även idag gott om exempel på hur religionen utnyttjas i auktoritära sammanhang, och där uttrycket "Gud säger" används som ett påstående för att avsluta diskussionen.

Men den som synar historien hittar också exempel på motsatsen.

– Det var idén om att varje människa kan höra Guds röst som inledde den demokratiska processen i Europa. Både baptister och anabaptister var tidigare än upplysningsfilosoferna. Och den första demokratiska sammanslutningen i Sverige, där både män och kvinnor hade rösträtt, var en baptistförsamling.

Religion kommer helt enkelt i många färger och former, konstaterar Joel Halldorf. Och den har alltid haft en demokratisk potential.

Han pekar på linjerna som går från Jesu undervisning till en demokratisk livshållning. Uppmaningarna om att välkomna den annorlunda och ta hand om den svage. Om att hjälpa och stötta utan att samtidigt vilja kontrollera.

– Den attityden är grund för ett demokratiskt förhållningssätt till världen. I det ligger att man ger människor frihet att välja.

KRISTENDOMENS allmänmännsliga idéer om respekt för individen – många kan säkert instämma i dem. Men än fler protesterar mot att religionen blandas in i partipolitiken. Till den gruppen hör även Joel Halldorf.

Frågan är var gränsen går. När blir religionen ett störande politiskt element?

– Det är svårt att dra en gräns, politisk

teologi är alltid en fråga om sammanhang.

Det är självklart att man kan engagera sig i ett politiskt parti utifrån en personlig kristen övertygelse. Jag tycker till och med att en politiker på en direkt fråga kan svara "för mig som kristen politiker är det viktigt med solidaritet, jämlikhet, frihet, moral...", eller vad det nu kan vara.

Däremot bör inte politiker hänvisa till uppenbarelsen, menar Joel Halldorf. Det är inte heller deras uppgift att vara utläggare av de religiösa traditionerna; då gör de också anspråk på att kyrkan har en specifik hemvist i deras parti, anser han.

Den senaste valvakan, 2022, såg han tillsammans med sin dotter. Som många andra tonåringar är hon ideologiskt intresserad. Hon tillhör samtidigt en generation som inte minns någon politik före Trump. Joel Halldorf försöker påminna sina barn om att politiken inte alltid sett ut som den gör nu.

Han tycker att han kämpar i motvind.

– Det känns inte som politikerna förstår allvaret i vad deras sätt att vara gör med den unga generationen. Politiken går i en så otroligt auktoritär riktning, intrycket är att de gör det som de tror att väljarna vill och att de saknar en egen kompass. När sedan opinionen vänder säger de att de får ont i hjärtat. Det är inte ledarskap utan något annat.

DET FINNS DE som tycker att Svenska kyrkan gått för långt i uttalanden och vägval. Så, om vi vänder på frågan – hur politisk kan kyrkan vara?

Enligt Joel Halldorf kan kyrkan absolut kliva in i en politisk debatt när det gäller saker som minoritetsskydd, människovärde,

Joel Halldorf

Ålder: 45 år

Familj: Hustrun Lydia, en son och en dotter

Bor: Utanför Linköping

Gör: Författare, professor i kyrkohistoria

Aktuell med: "Makten och det heliga" (Fri Tanke förlag)

Om helighet: "Nästan alla språk och kulturer har ett begrepp för upplevelsen av att stå inför det som är större än allt annat och som öppnar dörren till en andlig dimension. Även om vi gör upp med Gud återstår behovet, det kan kanaliseras i idén om nationen eller i känslan av att se en Arsenal-match.

Om att rösta: "Första gången jag fick rösta var 1998. Vi hade haft gymnasiearbete där vi grundligt fick sätta oss in i de politiska ideologierna. Jag kände mig insatt när jag gick till vallokalen och hade klart för mig vad jag skulle rösta på. Sedan dess har jag skiftat mellan en rad olika partier."

A portrait of Joel Halldorf, a man with dark hair and glasses, wearing a dark jacket over a light-colored sweater. He is looking slightly upwards and to the right with a thoughtful expression. The background is a blurred outdoor setting with a blue flag visible.

Joel Halldorf är
en debattör som
sticker ut hakan.

rättvisa och ekologisk hänsyn. Men det bör ske "taktfullt", säger han. Inte göras i tid och otid och inte i relation till en viss skattesats. Det ska röra fundamentala frågor.

På den punkten borde Svenska kyrkan snarare göra mer än vad den gör, tycker Joel Halldorf.

– Just idag, när många politiker hänvisar till kristendomen, önskar jag att fler kyrkoledare var tydligare med om de ser detta som rimliga tolkningar. Då är vi tillbaka på min dotters erfarenheter, där unga möter så otroligt mycket religiöst kodad politik i sina flöden. De har rätt att få vara stolta över sina kyrkor som står upp mot auktoritära och misogynna rörelser.

Joel Halldorf har fått vänja sig vid att medierna hör av sig. Med religionens ökade

synlighet behövs också röster som kan förklara vad som sker. Tv-tittarna har sett honom kommentera påveval och amerikanska valrörelser. Han kan själv tycka att det blir lite för mycket ibland men vet hur redaktioner fungerar – har man någons mobilnummer fortsätter man att ringa.

HAN ÄR UPPVUXEN i pingströrelsen och både barn och barnbarn till pingstpastorer (pappa Peter Halldorf är dessutom författare). En resa till Rom vidgade det frikyrkliga perspektivet. Joel Halldorf var då 17 år. Mötet med en mindre känslolokaliserad ordning var befriande och sedan tjugo år är det till Svenska kyrkan han går för att fira gudstjänst.

Med tanke på både bakgrund och

karriärval skulle man kunna tro att Joel Halldorf är av en sort som kan väckas mitt i natten och leverera en utläggning om sin personliga gudsbild.

Så är det inte.

– Jag har alltid haft svårt att relatera till gudsbegreppet. Jag gör mig inte på ett aktivt sätt föreställningar om Gud. Däremot har jag alltid en grundläggande känsla av trygghet, kärlek och acceptans i mötet med Gud.

Till sist: Eftersom det var dottern som gav Joel Halldorf uppslaget till senaste boken, har hon nu läst den?

– Hon har börjat. Jag har sagt att hon får läsa den när hon känner sig redo. Jag läste själv inte pappas böcker förrän jag var i 20-årsåldern. ♦

För stora, små och mitt emellan

Aktiviteter i
Församlingens
Hus

Guds livsgnista

En öppen samtalsgrupp om existentiell hälsa. Varje tillfälle utgår från ett specifikt tema och en utvald bibeltext. Här kan man dela tankar och lyssna in varandra om vad som hjälper när livet ställs inför utmaningar. I höst kommer gruppen bland annat prata om helighet, att finna trygghet i en osäker tid samt de sju dödssynderna och dygderna. Diakon Rebecca Winander leder träffarna. Ingen föranmälan.

Tid: 13.30–14.30

Tisdagar 8/9, 22/9, 6/10, 20/10, 3/11

Mat & prat

Är du mellan 25–45 år och vill träffa andra för att prata om livets små som stora frågor? Behöver du också äta och vill lära dig laga något nytt? Då är du välkommen till Mat & prat.

Tid: 18.00–22.00

Torsdagar 22/10, 19/11, 17/12

Café 18+

En kväll för dig som är över 18 år! Vi fikar, pratar, spelar spel och hittar på annat som gruppen önskar.

Tid: 18.00–22.00

Fredagar 11/9, 16/10, 27/11

Existentiell salong

I Existentiell salong möts vi i öppna samtal. Här finns plats för olika perspektiv och erfarenheter, i en trygg och lyssnande gemenskap. Alla är välkomna oavsett tro, livssituation eller tidigare erfarenhet av kyrkan. Ingen anmälan.

Tid: 19.15–20.45

Onsdag 23/9, 21/10, 18/11



Nyfiken på Bibeln?

För dig som är intresserad av teologi och att fördjupa dig i Bibelns berättelser. Ingen anmälan.

Tid: 19.15–20.45

Onsdag 9/9, 7/10, 4/11, 2/12.

Söndagsklubben

Bibelns berättelser, pyssel och musik för barn. Barnen är med i början av högmässan och vid nattvarden.

Tid: Söndagar 11.00–12.30.

Plats: Danderyds kyrka

Katekumenat

För dig som är nyfiken på eller söker en tro.

Gruppen träffas regelbundet under ett års tid för att samtala och reflektera över livsfrågor. Möjlighet till dop och konfirmation.

Tid: 17.30–19.45

Varannan tisdag med start 15/9

Bibelherrarna

En samtalsgrupp med män som har träffats i tre år och välkomnar nya deltagare. Här finns plats för reflektion, frågor och olika perspektiv i en öppen och vänlig gemenskap.

Tid: 09.00–11.00

Varannan tisdag med start 29/9

Vid intresse för en grupp med Bibeldamer, kontakta Randi Guldstrand.

Söndagsskola för vuxna

Efter högmässan på söndagar träffas vi, i samband med kyrkkaffet, för samtal om tro och liv. För dig som vill reflektera tillsammans med andra över dagens predikan. Ingen föranmälan.

Tid: 13.00–14.00

Söndagar med start 13/9

Torsdagsfrukost

En spontan mötesplats för dig som vill äta en god frukost tillsammans med andra.

Tid: 09.00–10.30

Torsdagar med start 10/9



Babycafé med sång

Vi leker, fikar och samtalar om livet tillsammans. Självklart blir det även sångstund! Ingen föranmälan.

Tid: Drop-in mellan 10.00–12.00.

Sångstund 11.00.

Torsdagar med start 10/9

After school

Häng och fika samtidigt som du har möjligheten att plugga tillsammans med andra.

Tid: Drop-in mellan 16.00–18.30

(ej under skollov)

Onsdagar med start 9/9

Ungdomskväll

En kväll mitt i veckan för dig som vill prata om livet, hänga, fika, spela spel och lyssna på musik tillsammans.

Tid: 19.00–21.30 (ej under skollov)

Onsdagar med start 9/9

Håll koll på vad som händer på

Instagram: @ungdanderyd

Tac-o-lov

Fredagsmys för alla åldrar med taco-middag, gudstjänst, lek och pyssel. Gudstjänsten är anpassad för barn med spring i benen.

Ingen anmälan eller kostnad.

Tid: 17.00–19.00

Fredagar 11/9, 16/10, 20/11



Morgonbön med fika

Bön i stillhet, textläsning, ljusständing och musik. Efteråt dricker vi kaffe och umgås en stund.

Plats: Kevinge Seniorcenter

Tid: 09.00–10.00

Fredagar med start 11/9

Heliga danser

Med vägledning och musik söker vi själslig ro. Efter dansen finns möjlighet att umgås över en kopp te och smörgås. Ingen föränmälan.

Plats: Sättraängskyrkan

Tid: 10.30–12.00

Tisdagar 15/9, 29/9, 13/10, 27/10, 10/11, 24/11

Retreat, en dag i stillhet

En heldag med meditation, tystnad och reflektion. Stanna upp och samla tankarna kring vad som är viktigt i livet och hitta nya sätt att hämta kraft.

Kostnad: 200 kr, mat och fika ingår.

Plats: Sättraängskyrkan

Tid: 09.00–17.00

Lördag 24/10 och 21/11



Stjärnvandring

Pilgrimsvandring tillsammans med församlingar runt om i Stockholm. Samling 13.00 vid Bergshamra (södra t-baneuppgången, uppgång mot Krans Torg). Årets tema är "Gemensam kompass för gemensam hållbarhet". Vandringen avslutas med Pilgrimsmässa i St Jacobs kyrka kl. 17.00.
Tid: lördag 19/9, 13.00–18.00

Meditation

Upplev den kristna mystikens väg att i tystnad möta Gud. Efter den halvtimmeslånga meditationen finns en kopp te i Nya vapenhuset och de som vill får gärna stanna för en stunds samtal. Ingen anmälan.

Tid: 18.15–19.15

Torsdagar 1/10– 3/12

Konfirmation 2026–2027

Anmälan öppnar
torsdag
10 september
klockan 19.00.
Läs mer här:

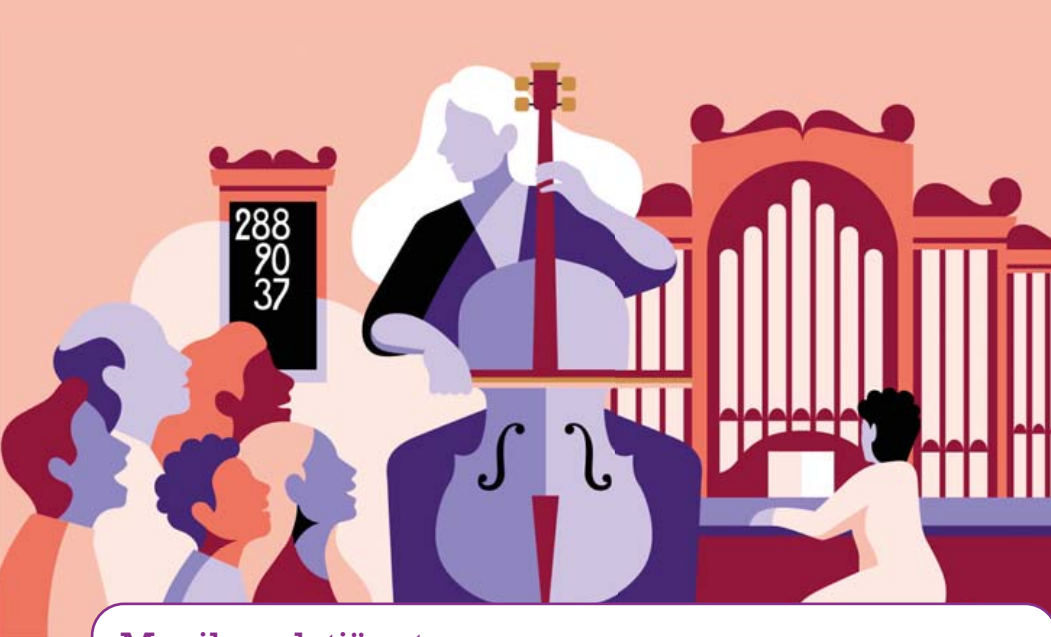


Utställningar i Församlingens Hus

28/9–25/10 Danderyds konstrum

26/10–22/11 Día de los Muertos,
Ana Gaines och Pia de Wahl.

26/11–6/1 Bilder från Myanmar.
Fotograf Magdalena Vogt.



Musikgudstjänster i Danderyds kyrka

Söndagar kl. 16.00

18/10 Requiem av G. Fauré
Danderyds kyrkokör, Linnea Sirborn, sopran, Johan Wållberg, baryton, instrumentalister under ledning av Sabina Lilja. Avslutningskonsert för Danderyds kulturbiennal 2026.

1/11 Musikgudstjänst i allhelgonatid med operasångerskan Antonia Neld och organist Sabina Lilja.

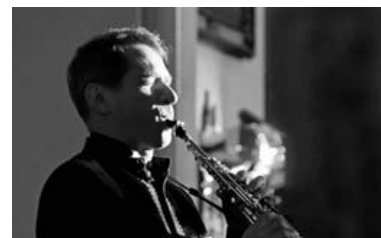
15/11 Jag vill tacka LIVET.
Ett musikaliskt 20-årsfirande av tidningen Livet med efterföljande mingel i Församlingens Hus.

22/11 Musikgudstjänst med Danderyds gospelkör och husband under ledning av Sabina Lilja. Tillsammans lyfter vi taket, så kom och var med i glädjen och hoppet från gospelmusikens sväng och kraft.

Håll dig uppdaterad om alla höstens händelser i kalendern på www.svenskakyrkan.se/danderyd

Lunchmusik med soppa

Varannan tisdag klockan 12.00
i Danderyds kyrka



8/9
Anders Paulsson, sopransaxofon, Martin Östergren, piano.

22/9
Folkmusik på orgel med Anders Ölund.

6/10
Per Gross, blockflöjt, Anders Ölund, orgel, piano.

20/10
Italiensk orgelmusik med Anders Ölund.

3/11
Minnesmusik på orgel med Anders Ölund.

Fler datum tillkommer under november och december.

Gudstjänster i Danderyds kyrka

Högmässa
söndagar kl. 11.00.
Kyrkkaffe i Församlingens Hus.

Kvällsmässa
onsdagar kl. 18.30.
Fika i Församlingens Hus.

Himmel och pannkaka,
söndagarna 13/9, 11/10, 8/11, 6/12 kl. 16.00.
Gudstjänst med alla åldrar och pannkaksfika.

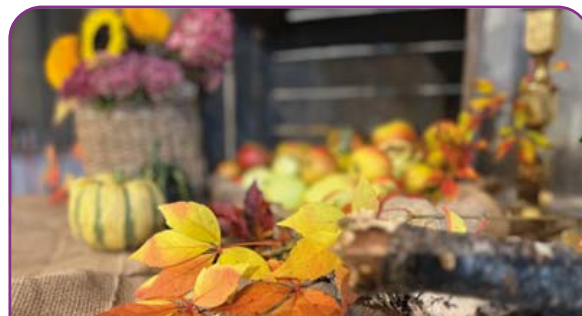
Morgonbön
tisdag-torsdag kl. 8.30.



Alla veckans gudstjänster hittar du på hemsidan



Scanna med
mobilkameran
– kom direkt till
hemsidan!



Tacksägelsehelg med skördefest söndag 11 oktober

Program: 11.00 Högmässa, kyrkkaffe och skördefest. 16.00 Himmel och pannkaka. i Danderyds kyrka och Församlingens Hus. Insamling till Världens Barn.

TIDNINGEN LIVET

Utgiven av Svenska kyrkan,
Danderyds församling.

Redaktion

Ninna Birkoff

ninna.birkoff@svenskakyrkan.se

Ebbe Florez

ebbe.florez@svenskakyrkan.se

Anna-Maria Stawreberg

anna-maria@stawreberg.se

Katja Stroeven

katja.stroeven@svenskakyrkan.se

Ansvarig utgivare

Christina Högberg

Design & produktion

Jonna Olsson

Skribenter

Kristina Lindh

Anna-Maria Stawreberg

Omslag Lotta Köhlhorn

Fotograf Elliot Elliot

Tryckeri Stockholms Lito Grafiska

ÖPPETTIDER

Danderyds kyrka

Mån–fred 08.30–16.30

Lör–sön 09.00–16.30

Församlingens Hus

Mån–fre 09.00–16.00

Växel tel 08-568 957 00

Mån–fre 09.00–12.00, 13.00–17.00

Bokning av dop, vigsel, begravning:

Mån, tis, tors 10.00–12.00, 13.00–14.00.

Fre 10.00–12.00. Tel 08-568 957 10

Begravningsverksamheten:

Mån, tis, tors 10.00–12.00, 13.00–14.00.

Fre 10.00–12.00. Tel 08-568 957 39

SVENSKA KYRKAN I DANDERYD

Församlingens Hus

Angantyrvägen 39,
182 54 Djursholm.

Växel: 08-568 957 00,

mån–fred 9.00–12.00

och 13.00–17.00.

Postadress: Angantyrv. 39,

182 54 Djursholm.

svenskakyrkan.se/danderyd

Kanslichef

Paola Ekenberg

08-568 957 19.

Kommunikatörer

Christina Högberg,

08-568 957 08.

Ebbe Florez, 08-568 957 70.

Förvaltningschef

Per Henrik Hinder

08-568 957 46.

Kyrkor och lokaler

Altors kapell,

Ymervägen 55, Djursholm.

Danderyds kyrka,

Angantyrvägen 41, Danderyd.

Djursholms församlingsgård,

Valevägen 26, Djursholm.

Djursholms kapell, (stiftelse)

Danavägen 9, Djursholm

Enebykyrkan,

(samarbetskyrka)

Enebytorget,

Lars Åberg 070-497 71 65.

Petruskyrkan

Kyrkvägen 27, Stocksund.

Sätraängskyrkan

Sjöbergsv. 32 Danderyd.

Sjukhuskyrkan,

Danderyds sjukhus,

08-123 550 00 (växel).

Tf kyrkoherde

Pehr-Albin Edén

08-568 957 00.

Präster

Randi Guldstrand,

08-568 957 20.

Maja Hvarfner,

08-568 957 05.

Frida Jehrlander

08-568 957 27

Katja Stroeven,

08-568 957 18.

Ellen Fackel Holst

08-568 957 57

Sjukhuspräst

Chris Segerholm Koskull,

08-568 957 62.

Cristina Olsson, 08-123 584 15.

Diakoner

Elin Smeds, 08-568 957 42.

Estelle Wiesel, 08-568 957 29.

Rebecca Winander,

08-568 957 58.

Musiker

Sabina Lilja, 08-568 957 06.

Maria Resare, 08-568 957 07.

Anders Ölund, 08-568 957 04.

Martin Östergren, 08-568 957 12.

Musikpedagog

Ludvig Gawell 08-568 57 57.

Församlingspedagoger

Louise Almén, 08-568 957 66.

Pontus Degréus, 08-568 957 14.

Anton Bränström,

08-568 957 88.

Maria Gibbs Persson,

08-568 957 25.

Kyrkans förskola

Förskolorna Enen,

Kyrkbacken och Änglagaraget.

Annelie Geilert, rektor,

08-568 957 02.

Varje röst räknas!

Hitta din kör i Danderyds församling



GOSPEL, FOLKMUSIK ELLER

något helt annat. Sopran, alt eller ingen aning. Erfaren som oerfaren. Vuxen eller barn. I församlingens många körer kan du hitta en plats som passar just dig.

Här finns en sammanhängande körresa som börjar redan från barnsben och fortsätter långt in i vuxenlivet.

– Det handlar om kärlek till musik och den positiva känslan av att tillhöra en gemenskap. Man blir som en och samma kropp med många lemmar.

Så beskriver Martin Östergren,

upplevelsen av att sjunga i kör.

Han är en av församlingens fyra körledare. Tillsammans med sina kollegor leder han hundratals körmedlemmar.

– Alla kan sjunga i kör! Så är det bara. Det viktigaste är att du har lust och vilja till att vara med, säger Martin Östergren.

Inför hösten söker flera av församlingens körer nya medlemmar i olika åldrar, så ta tillfället i akt att hitta var din röst räknas. ♦

Hitta din kör här:



Svenska
kyrkan

Danderyds
församling